

Chàng Rit

Ngày xưa ngày xưa, có chàng mồ côi tên là Y Rit ở với người bà tên là A Dôn Dung. Một hôm, bà bảo Rit hãy đan một cái *chohnok*⁽¹⁾.

Đan xong *chohnok*, Rit đan thêm một cái giỏ cá. Rit bảo:

– Cháu đan xong rồi, bà đi xúc cá đi.

Bà Dôn Dung rất vui cùng đi xúc cá với mọi người trong làng.

Khi đi xúc cá, ai ai cũng xúc được nhiều cá, nào cá quả, nào cá trê, nào cá chạch,... Riêng A Dôn Dung thì xúc lần nào cũng chỉ được một con lươn nhỏ tí.

A Dôn Dung thả con lươn đi nhiều lần, khi xúc lại cũng vẫn chỉ được con lươn đó, chẳng có con cá nào cả. A Dôn Dung nghĩ bụng, thôi đành phải mang về cho cháu Y Rit nướng ăn thôi.

(1) Dụng cụ xúc cá.

– Bà chỉ xúc được con lươn con này thôi, cháu nướng ăn đi.

– Không bà ạ, để cháu nuôi.

Y Rit lấy con lươn từ giỏ cá bỏ vào cái xoong, đổ nước vào nuôi.

* * *

Nuôi chỉ mới hai, ba ngày mà con lươn đã lớn chật cái xoong.

– Bà xem này, con lươn của cháu mau lớn quá.

Chật xoong thì lại nuôi trong nôi đồng. Bỏ trong nôi đồng, đổ nước vào, cho ăn chưa được vài ba ngày lại chật cả nôi đồng.

– Bà xem này, nó lớn quá. Cháu sẽ mang nó qua bỏ ở ruộng nhà mình thôi, bà ạ.

Y Rit mang con lươn qua bỏ ở ruộng. Một, hai hôm sau Rit đi thăm thấy con lươn to, trườn đi khắp ruộng.

Sau đó cứ mỗi ngày con lươn lại lớn thêm, cho đến khi thân thể nó đầy cả ruộng.

* * *

Một hôm, Y Rit đến thăm, bỗng nhiên con lươn nói:

– Cậu Rit ơi! Cháu với cậu cùng đi đánh chiếm vùng của thần nước nhé.

Con lươn dặn thêm:

– Khi đi đánh thần nước, nếu có phong ba bão táp, cậu đừng sợ và đừng gọi tên cháu nhé. Và nếu thấy tôm cá dọc đường, thì cậu đừng nhặt ăn nhé.

Y Rit nói:

– Ừ!

Sau đó hai cậu cháu đi.

Đi đến nơi, lươn nhảy xuống sông đánh nhau với thần nước. Trận đánh ác liệt tạo ra gió bão, sóng to đánh ầm ầm vào bờ sông. Y Rit vẫn bình tĩnh nấp dưới một bóng cây.

Đánh nhau một lúc, con lươn đã chém chết được Vua thần nước. Vua thần nước chết, trôi bồng bềnh trên mặt nước.

Hai cậu cháu thu được nhiều chiến lợi phẩm: nào chiêng, nào chổi, nào khăn nào áo, nào trâu nào bò... Hai cậu cháu khiêng mọi thứ và lừa trâu bò về nhà.

Thấy nhà của hai bà cháu Rit từ nghèo khổ trở thành giàu có, Chúa làng đến xem và hỏi:

– Y Rit! Của cải từ đâu mà mày có nhiều đến thế?

Rit bảo:

– Cháu đi buôn đi bán mới có thể này.

Chúa làng không tin và bảo:

– Mày phải nói thật đi.

Rit thật thà kể lại câu chuyện. Nghe vậy, Chúa làng bảo:

– Mày phải cho tao con lươn đó.

Không chống lại được, Y Rit buộc phải giao con lươn cho Chúa làng.

Sau khi được giao con lươn, Chúa làng liền ra lệnh cho lươn cùng đi đánh Vua thần nước. Cũng như lần đi với Y Rit, trước khi đi, lươn dặn:

– Khi đi đánh thần nước, nếu có phong ba bão táp, ông đừng sợ và đừng gọi tên cháu nhé. Và nếu thấy tôm cá dọc đường, thì ông đừng nhặt ăn nhé.

Chúa làng nói:

– Ừ!

Tuy vậy, khi đi dọc đường, thấy nhiều tôm cá, Chúa làng không kìm được tính tham ăn, nhặt lấy nhặt để và nướng ăn.

Đi đến nơi, lươn nhảy xuống sông đánh nhau với thần nước. Trận đánh ác liệt tạo ra gió bão, sóng to đánh ầm ầm vào bờ sông.

Chúa làng sợ quá liền gọi:

– Lươn ơi! Ông sợ quá, chẳng biết nấp vào đâu đây.

Chớp lấy cơ hội đó, Vua thần nước bảo:

– Mày nghe kìa, chủ mày đang gọi.

Lươn liền ngoái đầu nhìn về phía Chúa làng. Lợi dụng cơ hội đó, Vua thần nước liền vung tay chém đứt cổ lươn. Lươn đáng thương rơi xuống và tắt thở.

Chúa làng thấy vậy, ba chân bốn cẳng chạy thẳng một mạch về nhà, báo với Rit:

– Con lươn của mày chết rồi, nó đánh thua thần nước.

Rit nghe vậy, khóc lóc rụng rời chân tay.

* * *

Đêm hôm đó, Y Rit thấy trong giấc mơ của mình lươn về nói với Rit:

– Cậu ơi, cậu hãy đến nhặt xương cháu về đem trồng trước nhà, xương sẽ mọc thành cây tre, cậu chặt lấy cây tre đan thành dụng cụ đơm cá nhé.

Sáng hôm sau, Rit làm theo lời con lươn.

Chẳng bao lâu sau, cây tre đã mọc lên xanh tốt. Rit chặt lấy, đan cái đơm cá. Từ đó, ngày nào Rit cũng đơm được rất nhiều cá.

Chúa làng đi ngang qua nhà Y Rit, thấy Y Rit có nhiều tôm cá liền hỏi:

– Làm sao mà mày có được nhiều tôm cá thế?

Y Rit bảo:

– Cháu chặt cây tre này đan dụng cụ đơm cá, nhờ vậy cháu mới đơm được nhiều cá vậy.

Chúa làng bảo:

– Mày cho tao chặt tre đan đơm cá với.

Không đợi Rit đồng ý, Chúa làng chặt, đan cái đơm cá và đi đặt.

Khác với Y Rit, Chúa làng không đơm được cá mà toàn dính vào đó phân lợn, phân gà. Tức mình, Chúa làng liền đốt cháy hết cả cây tre.

Y Rit buồn quá mà chẳng biết làm sao, chỉ biết ngồi khóc.

* * *

Đêm hôm đó, trong giấc mơ của Rit, lươn lại hiện về:

– Cậu Rit ơi! Cậu hãy hót lấy tro cây tre, đem theo vào rừng, cậu hãy rắc vào những dấu chân thú rừng như con nai, con hoẵng, con bò tót...

Hôm sau, Rit làm theo lời dặn như trong giấc mơ. Kì lạ thay, Y Rit rắc vào dấu chân con thú nào thì con thú đó chết ngay.

Hôm sau, Chúa làng lại đi ngang nhà Y Rit. Thấy Y Rit có nhiều thịt thú rừng, Chúa làng lại hỏi:

– Làm sao mà mày có được nhiều thịt thế?

Y Rit thật thà kể lại chuyện rắc tro vào dấu chân thú rừng.

Nghe vậy, Chúa làng cũng mang gùi đến hót lấy tro cây tre đầy gùi. Chúa làng đi vào rừng rắc vào nhiều dấu chân thú rừng mà vẫn không chết con nào.

Không tin lời Rit, Chúa làng liền rắc thử vào dấu chân của chính mình. Vừa rắc xong, Chúa làng liền lăn ra chết.

Từ đó, bà cháu Rit và dân làng mới được sống yên lành, không bị Chúa làng ức hiếp nữa.

Số phận

Ngày xưa ngày xưa, có một chàng trai đi rình thú trong rừng. Lúc đó trong làng có một phụ nữ vừa sinh được một cô con gái. Chàng trai vô tình nghe được hai con sóc nói chuyện với nhau:

- Bạn đi đâu về đây?
- Tôi đi vào làng xem một người phụ nữ sinh con.
- Con gái hay con trai?
- Con gái.
- Sau này cô gái này sẽ chết vì chuyện gì?
- Sau này cô gái này sẽ chết vì cây đề hoặc bị hổ vồ.

Chàng trai nghĩ bụng:

“Mình sẽ ngăn ngừa cho cô gái này khỏi bị chết vì cây đề hoặc bị hổ vồ.”

Chàng trai liền nhảy xuống khỏi ngọn cây, chạy một mạch về làng, chạy thẳng vào nhà người phụ nữ vừa sinh con.

- Hãy cho tôi lấy bé gái này làm vợ!
- Bé gái mới sinh làm sao lấy làm vợ được?
- Tôi sẽ đợi bé gái lớn rồi cưới.

Không từ chối được, gia đình bé gái đành phải gả bé gái cho chàng trai này.

Đến khi bé gái lớn lên, vừa tuổi lấy chồng thì gia đình làm lễ cưới.

* * *

Họ cưới xong, làng chuyển đi chỗ khác ở.

Khi chuyển nhà, hai vợ chồng mới cưới bỏ quên chiếc cối giã gạo và cái nia. Hai vợ chồng đành quay lại làng cũ để lấy cái cối và cái nia.

Nhớ lại câu chuyện của con sóc trước đây, chàng trai liền mài kiếm thật sắc. Khi đi, chàng đi phía sau để quan sát bảo vệ vợ. Lúc về, chàng đưa cho vợ đội cái nia, để nếu cây đề thì có cái nia đỡ cho vợ khỏi bị cây đề, còn mình vác cối.

Về được nửa đường, chàng thấy con hổ rình để vồ vợ mình. Chàng nhanh tay thả chiếc cối xuống, vung kiếm chém con hổ chết tại chỗ.

Sau đó chàng gọi dân làng ra xẻ thịt hổ. Còn cái răng nanh, chàng trai lấy đem về làm kỉ niệm. Về đến nhà, chàng treo răng nanh con hổ lên mái tranh.

* * *

Một ngày hè nọ, cô gái ấy ngồi dệt vải trong nhà. Khi kéo khung cửi để dệt thì mái nhà bị rung. Chiếc răng nanh con hổ treo dưới mái tranh lỏng dần, rồi rơi cắm vào ngay ngực của cô gái. Cô gái đau quá, lăn ra chết.

Chàng trai nghĩ: “Mặc dù biết trước, mình đã tìm mọi cách để bảo vệ, nhưng số phận của cô ấy chết vì hổ, mình không thể chống lại số phận được.”

Chị em H'Lúi

Vào một mùa hè nọ, chị em phụ nữ trong làng rủ nhau đi rừng lấy củi. Có chị hàng xóm đến rủ H'Lúi đi lấy củi. Nhà H'Lúi nghèo quá nên H'Lúi không dám đi cùng chị em trong làng:

- Nhà tôi không có rìu.
- Không sao. Tôi cho mượn rìu.
- Nhà tôi đói, không có cơm mang theo.
- Không sao. Ăn cơm cùng với tôi.

Nghĩ bụng, người ta tốt với mình, giúp đỡ mình nên H'Lúi đồng ý đi cùng.

Đến nơi, ai cũng nhanh tay bỏ củi đầy gùi, H'Lúi không có rìu, hỏi mượn chị hàng xóm.

- Cho tôi mượn rìu với.
 - Mà không đi từ nhà hay sao mà không mang rìu.
- Hỏi ai cũng không cho mượn. H'Lúi đành ngồi khóc.

Ai ai cũng xếp đầy gùi củi. Mọi người ăn cơm chuẩn bị về. H'Lúi đói quá, đánh bạo đến xin chị hàng xóm.

- Chị cho tôi ăn cơm với.
- Mày không đi từ nhà hay sao mà không mang cơm theo.

H'Lúi ngồi dựa vào gốc cây khóc. Một chị trong làng thấy vậy cho mượn rìu, nhưng không chờ H'Lúi. Mọi người gùi củi về làng, để lại một mình H'Lúi còn lại trong rừng sâu.

Vì đói quá, không đủ sức nên H'Lúi vừa mới bỏ xuống hai nhát thì rìu đã dính vào củi, không tài nào gỡ ra được. Một mình trong rừng sâu, H'Lúi sợ quá nên nói:

- Ước gì gặp được một người giúp gỡ rìu ra. Nếu là đàn bà tôi sẽ kết bạn, nếu là đàn ông tôi sẽ lấy làm chồng.

H'Lúi dứt lời, bỗng xuất hiện một chàng trai vạm vỡ.

- Cô nói sao?
- Tôi đâu có nói gì đâu.
- Tôi vừa mới nghe cô nói mà. Cô nói lại đi. Nếu không tôi sẽ giết cô đấy.

H'Lúi đành phải nói lại lời của mình.

H'Lúi vừa nói xong, chàng trai liền rút lưỡi rìu ra khỏi củi một cách nhẹ nhàng. Sau đó, không cần rìu, chàng trai dùng tay xé toàn bộ củi, bó thành những bó to, vác về nhà H'Lúi xếp thành một dãy dài dưới gầm nhà. H'Lúi đành phải giữ lời hứa và lấy chàng trai ấy làm chồng.

* * *

Vài hôm sau, chàng trai nói:

- Hôm nay anh với em phải về nhà mẹ anh để mẹ biết mặt con dâu.

H'Lúi đi theo chàng trai vào khu rừng sâu. Chàng trai nói:

- Em đứng đây chờ anh nhé, anh đi buộc con chó nhà anh. Con chó nhà anh dữ lắm.

Nghe lời chồng, H'Lúi đứng đó chờ một mình. Khi chàng trai vừa đi khỏi, bỗng nhiên H'Lúi nghe tiếng một bà cụ:

- Tok bok tok bok, ai đứng một mình, ôi sợ quá!

Đó là tiếng của bà Tok bok sống một mình trong rừng.

H'Lúi nói:

- Cháu đứng chờ chồng ở rừng sâu, đã khiếp sợ mà sao bà lại dọa cháu.

Bà Tok bok nói:

- Cháu tưởng đó là chồng cháu hả? Một con voi đấy, nó hóa thành người để lừa cháu, nó đang đi gọi đàn để ra ăn thịt cháu đấy.

- Ôi, bà ơi! Bà giấu cháu vào chỗ nào giúp cháu với. Cháu sợ quá!

Thương H'Lúi, bà Tok bok dựng cầu thang cho H'Lúi lên nấp ở nhà.

Một lúc sau, có một con voi đực to dẫn cả đàn đi lung sục khắp nơi. Tìm không thấy H'Lúi, voi đực nói: